

INBRENG VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft enkele vragen en opmerkingen over de brief van de minister-president, minister van Algemene Zaken van 14 januari 2011 (TK 29 692 nr. 19) over externe contacten van ambtenaren. Deze vragen, alsmede de daarop op ... gegeven antwoorden, zijn hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Dijksma

De adjunct-griffier van de commissie,
Hendrickx

De leden van de VVD-fractie hebben met veel belangstelling en waardering kennisgenomen van de brief van minister-president. Zij juichen het toe dat na een periode van 12,5 jaar waarin de «oekaze Kok» bepalend was, er weer een ontspannen contact tussen de volksvertegenwoordiging en het ambtelijk apparaat mogelijk is met inachtneming van de ministeriële verantwoordelijkheid. Wel leeft bij deze leden een aantal vragen.

Hoe werkt de toezegging dat er nu een ontspannen contact tussen de volksvertegenwoordiging en het ambtelijke apparaat, met inachtneming van de ministeriële verantwoordelijkheid, mogelijk is in de praktijk uit?

Wat is nu wel mogelijk dat voorheen niet mogelijk was? Kunt u dit illustreren aan de hand van enkele voorbeelden uit de praktijk?

Bent u voornemens de «oekaze Kok» in te trekken of aan de nieuwe situatie aan te passen?

Hoe wordt voorkomen dat de situatie die heeft geleid tot het uitvaardigen van de «Oekaze Kok» weer herleeft?

De leden van de VVD-fractie vragen zich af of dit ontspannen contact tussen ambtenaren en de volksvertegenwoordiging gevolgen heeft voor de werkdruk op de verschillende ministeries. Verwacht het kabinet dat er een dusdanige toename van verzoeken van partijen optreedt, dat daardoor extra personeel aangetrokken moeten worden bij de overheid? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe hangt dit samen met de voorgenomen taakstelling bij de rijksoverheid?

Verwacht de minister-president dat het aantal schriftelijke vragen dat door de volksvertegenwoordiging wordt gesteld zal afnemen in de nieuwe situatie?

Is de minister-president met de VVD-fractie van mening dat een ontspannen relatie tussen ambtelijk apparaat en de volksvertegenwoordiging bij een open democratie hoort en bij zal dragen aan een gelijkwaardige informatiepositie van alle partijen? En is de minister-president van mening dat hierdoor de volksvertegenwoordiging beter toegerust zal zijn om haar controlerende taak te vervullen?

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de brief van de minister-president over de externe contacten van ambtenaren. Deze leden menen dat een nadere toelichting van het standpunt van de minister-president zoals verwoord door hem tijdens de behandeling van de begroting Algemene Zaken op 17 november en in zijn brief van 13 januari aan de Kamer op zijn plaats is.

De minister-president gaf op 17 november in eerste instantie aan als staatssecretaris al in strijd met de «oekaze Kok» gehandeld te hebben en dat hij dit in zijn huidige rol zal blijven doen. Vervolgens gaf hij echter aan de regelgeving te willen handhaven, maar er wel ontspannen mee om te zullen gaan. Dit laatste voornemen zou de minister-president onder de aandacht gaan brengen bij de andere leden van het kabinet, maar hij stelde niet bereid te zijn om een en ander vast te leggen in een beleidslijn vanwege de ministeriële verantwoordelijkheid. Deze standpunten laten volgens de leden van de PvdA-fractie aan helderheid nogal wat te wensen over en zijn mogelijk tegenstrijdig. De minister-president lijkt enerzijds aan de «oekaze Kok» vast te willen houden maar er anderzijds vanaf te willen. Vandaar dat deze leden de volgende vragen hebben.

In hoeverre is de minister-president voornemens om vast te houden aan de «oekaze Kok» en om de bestaande richtlijn intact te laten? Wat bedoelt u als u zegt ontspannen met de richtlijn om te willen gaan? Hoe gaat u ervoor zorgen dat dit ook in de praktijk gebeurt, niet alleen op uw eigen departement maar op alle departementen? Komt u in dit kader komen met een nieuwe beleidslijn? Zo niet, waarom niet? Deelt u de mening dat als de «oekaze Kok» soepel gehanteerd moet worden eveneens geconcludeerd moet worden dat de richtlijn eigenlijk overbodig is en dat vervanging door een nieuwe beleidslijn wenselijk is?

De leden van de CDA-fractie hebben met instemming kennisgenomen van de opvattingen van de minister-president.

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de brief van de minister-president over de externe contacten van ambtenaren. Zij hebben daarover de volgende vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie verwelkomen het feit dat de regering voorstander is van een ontspannen contact tussen ambtenaren en (leden van) de Tweede Kamer. Zij vinden het een goede zaak dat de zogenoemde «oekaze Kok» uit 1998 hiermee wordt versoepeld. Zullen de «Aanwijzingen externe contacten rijksambtenaren» ook daadwerkelijk worden gewijzigd? Zo ja, hoe en wanneer? Zo neen, waarom niet? Is de minister-president bereid om de «oekaze Kok» in te trekken en met een geheel herziene (modernere) versie te komen, met als uitgangspunt dat het beter is om kennis, inzichten en ervaringen te delen om beleid te verbeteren en dat alle Kamerleden zo goed mogelijk geïnformeerd moeten zijn? Zo neen, waarom niet?

Hoe zal er in worden voorzien dat een Kamerlid voor niet-politieke vragen (zoals bijvoorbeeld verzoeken om feitelijke informatie) gewoon contact mag hebben met een ambtenaar? Dat is nu nog een hoop gedoe, dat moet eenvoudiger kunnen. Wat vindt de minister-president van het idee om per ministerie (minimaal) één ambtenaar aan te wijzen die er voor zorgt dat de vraag op de juiste plek terecht komt en snel van een antwoord wordt voorzien, zonder allerlei onnodige bureaucratie? Waarom zou dit via de minister moeten lopen?

Wanneer is er sprake van «openbare en feitelijke informatie» die vrijelijk kan worden gedeeld, en wanneer is er sprake van «beleidsinhoudelijke informatie»? Deelt u de mening dat het onvermijdelijk is dat hierover discussies zullen blijven bestaan? Hoe wordt voorkomen dat op feitelijke informatie te snel het etiket «beleidsinhoudelijk» zal worden gezet met als gevolg dat deze informatie niet zal worden gedeeld, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van kostenoverschrijdingen bij infrastructurele projecten? Of bijvoorbeeld wanneer het feitelijk zo is dat vanuit gevangenis niet meer met 0800-nummers gebeld kan worden? Of bijvoorbeeld de vraag of er sprake is van een sterfgeval in detentie en of hiernaar een onderzoek wordt ingesteld? Bijvoorbeeld de vraag of er mensen worden ontslagen in een politiekorps en hoeveel dat er zijn? Hoe moet met dergelijke vraagstukken worden omgegaan in de praktijk? Wie bepaalt of de informatie wel of niet kan worden gedeeld? Hoe wordt er voor gezorgd dat hiermee «ontspannen» en niet te krampachtig zal worden omgegaan?

De leden van de SP-fractie horen met grote regelmaat uit de praktijk dat ambtenaren bevreesd zijn contact op te nemen met Tweede Kamerleden omdat zij daar last van (menen te) krijgen met hun leidinggevenden. De leden van de SP-fractie vinden dat in alle gevallen onacceptabel. Het moet alle mensen (ambtenaar of niet) zijn toegestaan contact op te nemen met de volksvertegenwoordigers, het is aan de volksvertegenwoordigers om verstandig om te gaan met de aan hen verstrekte informatie. Dat zou dus ook moeten gelden voor militairen, agenten, medewerkers van de belastingdienst, leden van het OM, mensen die werken in gevangenis en tbs-klinieken en mensen die werkzaam zijn voor de brandweer. Deelt de minister-president die mening? Zo neen, waarom niet? Waarom is het nodig om als werkgever te dreigen met sancties? Is dit eigenlijk wel toegestaan?

Specifiek wijzen de leden van de SP-fractie op de situatie in gevangenis en tbs-klinieken. Dit zijn traditioneel «gesloten bolwerken» waar maar weinig informatie vandaan komt. Is het nu gevangenispersoneel wel of niet toegestaan contact op te nemen met Kamerleden? En met beleidsmedewerkers van Tweede Kamerleden? Zo neen, waarom niet? Zo ja, hoe verklaart u dan het feit dat er in de praktijk veel angst is om dat te doen? Door wie en waarom is die angst eigenlijk ingeboezemd? Dit geldt

ook voor geestelijk verzorgers in detentie, voor onderwijzers in detentie of voor sociotherapeuten. Waarom is het hen niet toegestaan vrijuit hun mening te geven over het gevoerde beleid? Als het al zo zou zijn dat zij een onjuiste weergave van feiten zouden geven, dan kan dat toch later eenvoudig worden weersproken door het ministerie? Waarom moet dit zo krampachtig?

Indien de minister-president ook ten aanzien van deze groep voorstander is van een meer ontspannen contact tussen ambtenaren en (leden van) de Tweede Kamer, dan zouden de leden van de SP-fractie dat toejuichen. Dit dient dan wel bekend te worden gemaakt bij de betreffende ambtenaren. Zij, de medewerkers van de gevangenissen, tbs-klinieken, agenten, brandweer etc. hebben dan het recht hiervan op de hoogte te zijn. Is de regering bereid per ministerie de betrokken ambtenaren actief op de hoogte te stellen van het nieuwe beleid dat contact tussen ambtenaren en Tweede Kamerleden gewoon is toegestaan? Zo neen, waarom niet?

De leden van de fractie van D66 hebben kennisgenomen van de brief van de minister-president over de externe contacten van ambtenaren. Zij hebben daarover de volgende vragen.

U bent voorstander van een ontspannen contact tussen het ambtelijk apparaat en de Tweede Kamer. De letterlijke inhoud van de thans daarvoor geldende Aanwijzingen en de beeldvorming – gesymboliseerd door de benaming «oekaze-Kok» – staan daar echter haaks op. Is het, teneinde daadwerkelijk een nieuwe, meer ontspannen praktijk te verwezenlijken, dan niet beter de thans voor die contacten geldende Aanwijzingen in te trekken of aan te passen?

Het uitoefenen van de rechten van vrije meningsuiting en vereniging en vergadering door ambtenaren is in art. 125a Ambtenarenwet zó geregeld, dat de norm is, dat zij zich dienen te onthouden van alles wat de goede vervulling van hun functie of de goede vervulling van de openbare dienst in de weg staat, maar de toetsing daarop niet vooraf maar achteraf geschiedt. Kennelijk is dat in overeenstemming met de ministeriële verantwoordelijkheid. Is het dan niet mogelijk om het onderhouden van contacten tussen ambtenaren en Kamerleden op eenzelfde wijze te reguleren, zonder iets af te doen aan het beginsel van de ministeriële verantwoordelijkheid?

Onderkent u, dat feitelijke inlichtingen en persoonlijke beleidsopvattingen vaak nauw verweven met elkaar zijn en dat het in Aanwijzing 5 handhaven van een strikt onderscheid daartussen niet bijdraagt aan een ontspannen contact tussen ambtenaren en Kamerleden?

Bent u bereid om Aanwijzing 5 zó te wijzigen, dat het strikte onderscheid tussen feitelijke inlichtingen en persoonlijke beleidsopvattingen komt te vervallen, maar wel ook hier de norm wordt toegevoegd dat ambtenaren zich onthouden van alles wat de goede vervulling van hun functie of de goede vervulling van de openbare dienst in de weg staat?

Bent u bereid de Aanwijzingen 3 en 4 zó te wijzigen, dat een contact tussen ambtenaren en Kamerleden in beginsel is toegestaan, maar dat de ambtenaar wel een meldingsplicht heeft en dat de minister altijd de mogelijkheid heeft om te besluiten dat hij bij het contact met de ambtenaar aanwezig zal zijn?

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met teleurstelling kennisgenomen van de wel erg korte brief van de minister-president over de omgang tussen ministeries en de Tweede Kamer en ministeries en de journalistiek. Deze leden stellen het op prijs dat de minister-president heeft aangegeven dat er ontspannen omgegaan moet worden met de relatie tussen ambtenaren en politici. Des te teleurstellender is het dat de minister-president voor wat betreft de omgang met journalisten slechts verwijst naar de Aanwijzingen externe contacten rijksambtenaren. De leden van de GroenLinks-fractie vragen de minister-president of hij van

mening is dat het van belang is dat het bestuur van Nederland transparanter wordt. Zo ja, welke maatregelen gaat de minister-president nemen? En is de minister-president het met deze leden eens dat de WOB op de schop moet? Nu duren de beantwoording van informatieverzoeken maanden en er wordt te snel verwezen naar de ruime uitzonderingsgronden. Een succesvol informatieverzoek vereist daarom vaak een lange en kostbare procedure bij de rechter. Bovendien worden steeds meer overheidstaken uitgevoerd door private partijen, waarvoor de Wob niet geldt. Is de minister-president bereid deze gaten in de werkingssfeer van de Wob te dichten?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn van mening dat goede toegang tot overheidsinformatie niet meer los is te zien van democratie en vrijheid van meningsuiting. De Raad van Europa heeft hieraan uitdrukking gegeven door in 2009 in het Verdrag van Tromsø minimumverplichtingen voor openbaarheid van overheidsinformatie vast te leggen. Nederland was ooit één van de initiatiefnemers achter dit verdrag, maar is nog niet toegetreden. De leden van de GroenLinks-fractie willen weten waarom niet en wanneer Nederland dat wel gaat doen.